

RASTLINY A ŽIVOČÍCHY, PŘÍRODNÉ MOTÍVY V JAPONSKÉJ LITERATÚRE

Fauna

žeriav (č. jeřáb) *curu* (tradiční název), *tančó(zuru)* (zoologický název) žeriav čierno-biely (č. jeřáb mandžuský, *Grus japonensis*) DEMO

vzácně zachovaná populácia na JV Hokkaide

opice - makak *Nihon-zaru* makak japonský (též červenolíci) (*Macaca fuscata*)

medvedíkovec japonský (č. psík mývalovitý (či mývalovec kuní) (*Nyctereutes procyonoides*))

tanuki (pomocně překládán jako „jezevec“)

Zo Sibíri sa rozšíril aj k nám. DEMO

posvätný jelenček *šika* - sika japonská (č. jelen sika, *Sika nippon*)

zo šľachtických obor sa rozšíril aj u nás do voľnej prírody.

Fauna kalendárne (živočichové typičtí pro jednotlivé doby roku)

február – spieva trsteniarik (č. rákosník) *uguisu* (básnicky prekládán i jako „slavík“ či „pěnice“)

máj – spieva japonská kukučka (č. kukačka) *hototogisu*

leto – veľké šváby *gokiburi*

august-september – „vrieskajú“ cikády *semi*

Flóra

Japonské lesy:

kryptoméria (č. kryptomerie) *sugi* (kryptoméria japonská, kryptomerie japonská *Cryptomeria japonica*), DEMO

cyprušteľ (č. č. cypríšek) *hinoki* (cyprušteľ japonský, č. cypríšek tupolistý *Chamaecyparis obtusa*)
DEMO

bambus *take* DEMO

+ krovitý nízky bambus *sasa* – niekoľik druhů rodu, č. sasa (*Sasa sp.*))

[https://en.wikipedia.org/wiki/Sasa_\(plant\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Sasa_(plant))

Dlouhověkost:

jeřáb *curu*, želva (sl. korytnačka) *kame*, broskev (sl. broskyňa) *momo*

Věrnost

borovice (sosna) *macu* (i díky homonymii: *macu* = 1. borovica, 2. čakat')

Slávnostní novoroční trojice:

borovice (věrnost) – bambus (přímot a trvácnot) – meruňka (sl. marhuľa) *ume* (kveté už v období Nového roku)

kadomacu - borovicové větve během Novoročních svátků *Ošógacu* zdobí hlavní vchod

Flóra kalendářně (rostliny typické pro jednotlivé doby roku):

január-marec

meruňka **ume** – východoasijský druh meruňky (sl. marhule) meruňka japonská (sl. marhuľa japonská) *Prunus mume*

v uměleckých překladech i jako „prunus/slivoň“ a zcela **nesprávně** jako „švestka (sl. slivka)“ – v Japonsku naše švestky nerostou! Nejblíže k nim jsou *sumomo* podobné renklódám a blumám)
DEMO

koniec marca-apríl

třešeň **sakura** – japonský druh třešně, vyšlechtěný do bohatě kvetoucích kultivarů, které ale mají jenom droboučké suché plody – sakura ozdobná či třešeň pilovitá *Prunus serrulata*

DEMO (len 1 fotku)

máj

vistárie (sl. vistéria) **fudži** DEMO

paulovnie (sl. pavlovnia) **kiri** (pavlovnie plstnatá *Paulownia tomentosa*) umělecky překládána i jako „pavloň“ (Fiala)

https://www.google.cz/search?sxsrf=ALeKk03daYUjQSuqGoM9d8N5W01Xvq_KsQ%3A1609758159171&ei=z_XyX8b4CdHIIAal_JawBQ&q=Pavlovnia&oq=Pavlovnia&gs_lcp=CgZwc3ktYWIQAzIKCC4QyQMqChCTAjIECC4QCjIECAAQCjIECC4QCjIECAAQCjIHCAAQCjDLATIECAAQCjIECAAQCjIECAAQCjIECC4QCjoHCCMQyQMqJzoCCC46AggAOggILhDHARCvAToFCAAQywE6BwgjEOoCECc6BwguEOoCECc6BAgiECc6BggjECcQEzoICC4QyQMqkQI6BAguECc6BQgAEJECOGgILhDHARCjAjoFCC4QkQI6CwguEMkDEJECEJMCUKwOWLYpYLEsaAFwAHgDgAHoAYgByA-SAQYxLjEzLjGYAQCgAQGqAQdnd3Mtd216sAEKwAEB&scient=psy-ab&ved=0ahUKEwiGnIG6kILuAhVRJMUKHSW-BVYQ4dUDCAw&uact=5

máj-júl

azalky **cucudži** (*Azalea japonica*, mnoho kultivarů s velikými květy, ale odlišné od rododendronů)

september-október

osmant **mokusei** (lat. *Osmanthus sp.*, **chybně** překládán jako „skořicový květ“, v angl. též „laurel“) DEMO

tráva ozdobnice (sl. ozdobnica) **susuki** (ozdobnice čínská, sl. ozdobnica čínska *Miscanthus sinensis*, angl. Japanese pampas grass, podle čehož **chybně** v č. i. „pamp(as)ová tráva“) DEMO

október-november

dozrávají **kaki** (kaki, tomel, hurmikaki, churma, sl. ebenovník rajčiakový *Diospyros kaki*, angl. persimon, sharon fruit) DEMO

november-december

rubínové a žluté listy japonských javorů **momidži** (javor dlanitolistý, sl. javor dlaňolistý *Acer palmatum*)

kvetou (až do března) kamélie cubaki (kamélie japonská, sl. kamélia japonská *Camellia japonica*) a jejich skromnější příbuzné **sazanka** (kamélie sazanka, *Camellia sasanqua*) DEMO

dozrávají různé citrusy (napr. **juzu** *Citrus junos* či mandarinky - **mikan**) DEMO

Spätost' s přírodou a rostlinným svetom v japonskom staroveku:

-severné ženské oddelenie Cisárskeho paláca sa delili na „dvory“ pomenované podľa rastlín, ktoré ich zdobili (1. kapitola Gendžiho: Dáma z Pavlovniovej komnaty)

-na kvitnúcich vetvičkách sa posielali listy (citrus, sakura)

-sviatky – niektoré sú späté s rituálnymi rastlinami. Zdobia (zdobili) sa nimi účastníci sprievodu, niekedy aj budovy (- napr. puškvorcom)

Tango-no sekku, slávnosť mužnej sily – puškvorec (puškvorec obecný, sl. puškvorec obyčajný, *Acorus calamus*) ve starojaponštine „*ajame*“.

https://www.google.cz/search?q=pu%C5%A1kvorec&biw=1600&bih=789&tbm=isch&imgil=LORL9vqrbn_yxM%253A%253Bj7tZLn01PL2WHM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fwww.bylinkyprovsechny.cz%25252Fbyliny-kere-stromy%25252Fbyliny%25252F164-puskvorec-ucinky-na-zdravi-co-leci-pouziti-uzivani-vyuziti&source=iu&pf=m&fir=LORL9vqrbn_yxM%253A%252Cj7tZLn01PL2WHM%252C_&usg=__48zQF3OqIQZixleiqm0JLSOd-6Y%3D&ved=0ahUKEwic_e-fwN3JAhVLvRoKHSIDdhMQyjclowE&ei=INZvVpzjIMv6aqmGuZgB#imgcr=LORL9vqrbn_yxM%3A&usg=__48zQF3OqIQZixleiqm0JLSOd-6Y%3D

V moderní japonštine tento výraz znamená „kosatec“, zatímco puškvorec sa označuje jako *šóbu*).

Kjótsky sviatok Aoi-macuri – *aoi*: prekladateľský problém
Niekoľkokrát sme spomenuli rastlinný názov AOI.

https://www.google.cz/search?q=wild+ginger&biw=1600&bih=789&tbm=isch&imgil=r_QUr9rnBxd2M%253A%253Bx_jngAmIOmISkM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fwww.eattheweeds.com%25252Fwild-ginger%25252F&source=iu&pf=m&fir=r_QUr9rnBxd2M%253A%252Cx_jngAmIOmISkM%252C_&ved=0ahUKEwiurZy8wN3JAhVELhoKHU2fDTtoQyjcINg&ei=z9ZvVu6JPMTcaM2-ttAD&usg=__hIJKNDfS8yGGbgMKmKS7_EGQP64%3D#imgcr=qewn0wmgEMGWXM%3A&usg=__hIJKNDfS8yGGbgMKmKS7_EGQP64%3D

Ide o rastlinu, moderný botanický názov „futaba-aoi“, kopytník *Asarum caulescens*, nenápadná dvojlistá bylina kjótskych lesov. DEMO Po anglicky sa nazýva wild ginger, pretože jej dužinatý koreň má chuť podobnú zázvoru.

Rastlinný názov *aoi* sa však vyskytuje aj v názvoch iných rastlín, napr. *tači-aoi* alebo *beni-aoi* je č. topolovka ružová – sl. ibiš ružový *Alcea rosea*).

https://www.google.cz/search?q=slezov%C3%A1+ru%C5%BEa&biw=1600&bih=789&tbm=isch&imgil=ruKx3herDFsFzM%253A%253BiXucqjJ5mlEs-M%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fkouzlodoma.blogspot.com%25252F2013%25252F01%25252Fmoje-oblibene.html&source=iu&pf=m&fir=ruKx3herDFsFzM%253A%252CiXucqjJ5mlEs-M%252C_&dpr=1&ved=0ahUKEwjmwwCgvt3JAhVDEiwKHS3IDngQyjcITQ&ei=fdRvVqaQL8OkSAGtkLvABw&usg=__OE934_ZKtGtg8EiEHa1FL4P3OTs%3D#imgcr=ruKx3herDFsFzM%3A&usg=__OE934_ZKtGtg8EiEHa1FL4P3OTs%3D

Tento druh sa však v angličtine nazýva “hollyhock”. V Kjóte sa mylne rozšíril práve tento preklad pri anglickom ekvivalente Aoi macuri – “Hollyhock Festival”, hoci by malo byť “Wild Ginger Festival”, pretože v prípade sviatku ide o úplne iný druh rastliny, ibaže v japončine náhodou majú obe rastliny podobný názov.

Rastlinná metaforika a konotácie, ktoré vyvolávajú názvy jednotlivých rastlín, je v japonskej kultúre veľmi dôležitá od najstarších čias. Práve v prípade aoi viedol omylom zavedený anglický preklad “hollyhock” napokon k nešťastnému prekladovému riešeniu v češtine, kde mýlnym chápaním “hollyhock” ako “holly” – tj. cezmína – sa rozšíril preklad rastlinného pojmu “aoi” ako cezmína, čo je však botanicky aj kulturologicky nesprávne. Tento preklad navyše vyvoláva dojem “pichľavosti”

cezminy, čo je úplne v rozpore s pocitom z pôvodnej rastlinky “aoi”, ktorá je mäkká a oblá a jej listy sú veľmi jemné. Práve táto konotácia mäkkosti, jemnosti a nenápadnosti bola rozhodujúca pri mene významnej postavy v Rozprávani o Gendžim - dámy Aoi, ktorej meno v českom preklade vystupuje ako “pani Cezmína”.

ČAJOVNÍK (*Thea sinensis* / *Camellia sinensis*, angl. *tea* / *tea bush* (**pozor**, není to australský *tea tree* (*melaleuka*, *Melaleuca alternifolia*), zdroj léčivého oleje!)

o tejto problematike bližšie v mojom príspevku na orientalistickom blogu:

<http://orient.blog.sme.sk/c/267601/Tea-tree-nie-je-cajovnik.html>

Linné pomenoval čajovník aj kaméliu na počesť Jiřího Josefa Kamela (1661-1706), brnenského rodáka, ktorý ako farmaceut odišiel na Filipíny, kde pôsobil ako lekárnik, lekár a prírodovedec popisujúci miestnu flóru a faunu.¹ Kamelov náčrt čajovníka „Tchia“:

Fig²:

246

S. Kroupa

Fig. 5. Kamel's drawing of 'Tchia' or the camellia (© Maurits Sabbe Library, Katholieke Universiteit Leuven, S.J. F° HS 112 K CAME 1700*, f. 234).

Čaj:

kóča (čierny čaj)

úronča (oolong, hnedý čaj)

rjokuča – zelený čaj:

Nihonča: senča, hódžiča, banča(kukiča).

Z najjemnejších mladých výhonkov: gjokuro („nefritová rosa“) a mletý čaj mačča (používa sa v čajovom obrade).

¹ Tel dokument: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095359265-georgius-josephus-camel/30629535007>

² Kroupa, Sebastian (Nov 2015). "Ex epistulis Philippinensibus: Georg Joseph Kamel SJ (1661–1706) and His Correspondence Network" (PDF). *Centaurus*. 57 (4): 229–59. doi:10.1111/1600-0498.12099. ISSN 1600-0498.

